

Erdélyi István

HONFOGLALÓ MAGYAR TEMETŐ LELETMENTÉSE BUDAKESZIN

1976 októberének végén, a Barackos-dűlőben, az 5830 hrsz.-n épülő társasház alapgyödrének kiásásakor váratlanul emberi csontvázakra bukkantak. A lelőhely a térszínből jelentősen kiemelkedő alacsony dombon terül el (1. kép). A domb alján nedves rét található.

A társasház egyik tulajdonosa, Siklósi Gyula régész, azonnal tudomásunkra hozta a történeteket, jelezve, hogy az előkerült leletek alapján 10. századi magyar temető bukkant elő. A felszínen a sírokat semmi sem jelezte.

A leletmentést október harmincadikán kezdtük meg¹ és az építkezések előrehaladtával a társasház közvetlen környékén is folytattuk, nagyobb szünetekkel ugyan, de egészen 1980 júliusáig bezárólag (ERDÉLYI 1978; 1980–81; 1986, 7–10; JARAI 1977, 15).

Az alábbiakban – az ásatási napló és a talált tárgyak alapján – közreadjuk a megmentett sírok és leleteik leírását. A dombon áthaladó Felkeszi út még a leletmentés idején lekövezésre került, így alatta legalább még 8–10 sír feltáratlanul maradhatott.²

1. sír

A csontváz helyzetéről és a sírról nincs adatunk.

Mellékletek: 2 db laposfejű *br. pitykegomb*.

2. sír (3. és 6. kép)

Tájolása Ny, 270°; Sírmélység 75 cm.

Hanyattfekvő váz, karjai a test mellett kissé behajlított helyzetben. Lábszár csontjait az alapgyödörrel levágták, koponyája összeroppant. Bal oldalán volt, a ló lábszárcsontok felett, a lókoponya, ami a bal pofarészén feküdt.

Mellékletek: *vaskengyel* az emberi váz bal hóna alatt (valószínűleg a bal váll feletti szintben lehetett a fanyereg), másik a koponyájától jobbra, a sírfenék szintjénél 30 cm-rel magasabban; *vas csatkarika* a lókoponya orr-részénél. *Ezüst érem*, két lyukkal, a koponya állcsúcánál, másik a mellcsont alsó végénél (Gedai I. meghatározása szerint Otto-rex 936–962 között kibocsájtott verete). A koponya töredékei közül 2 db, oválisra hajlított ezüst drótból készült nyitott *hajkarika* (egyik töredékes). A bal felsőkar alatt *vasdarab* (?).

Megjegyzés: a vaskarika és a vasdarab elpusztult, a két kengyel között fél cm-es magassági különbség van.

3. sír

Tájolás ?; Sírmélység 90 cm.

Csupán a koponya maradt meg, homlokvarrattal, arcrészre töredékes. Elöl, a fogakon ezüstpatina nyoma. A koponya mellett 2 db, igen vékony ezüstdrótból hajlított *hajkarika töredékei*.

4. sír

Tájolás?; Sírmélység kb. 66 cm.

Az alapgyödör metszetalánál, V alakban meghajolva alkar és felkarcsontot találtunk, valamint a kézfej csontjait. Az ujjpercek egyikén bordázott *br. lemezgyűrű* volt, a bordák közötti horonyban vésett, tüzelésre emlékeztető díszítmény, a pánt két vége egymásra ér. Átmérője 14 mm.

5. sír (6. kép)

Tájolás Ny, 300°; Sírmélység 65 cm.

Hanyattfekvő váz, jobbkarja a test mellett, balkarját a dózer elnyeste. Ekkor tört el a jobb oldali combcsont és a koponya is erősen megsérült.

Mellékletek: a jobb alsó karszáron sima *br. karperec*, hengeres, öntött, nyitott és dísztelen. Átmérője 75 mm. Az állkapocs bal csúcától lefelé, a gerincoszlop mellett 6 db, préselt, kerek, mélyedésében aranyozott *ez. pityke*, a 7. a jobb kulcs-csont felett feküdt a színén, szemben a többiekkel, melyek felfordult helyzetben voltak. Ez utóbbin, oldalt fül is van. Átmérőjük átlag 16 mm. A bal fültájékon, illetve a jobb fülnél 1-1 fülbevalókarika. (24a. kép)

6. sír (6. kép)

Tájolás: Ny, 280°; Sírmélység: 112 cm.

Hanyattfekvő váz, kezei szorosan a test mellett, koponyája megsérült, lábfejeit az alap kiásásakor lemetszették.

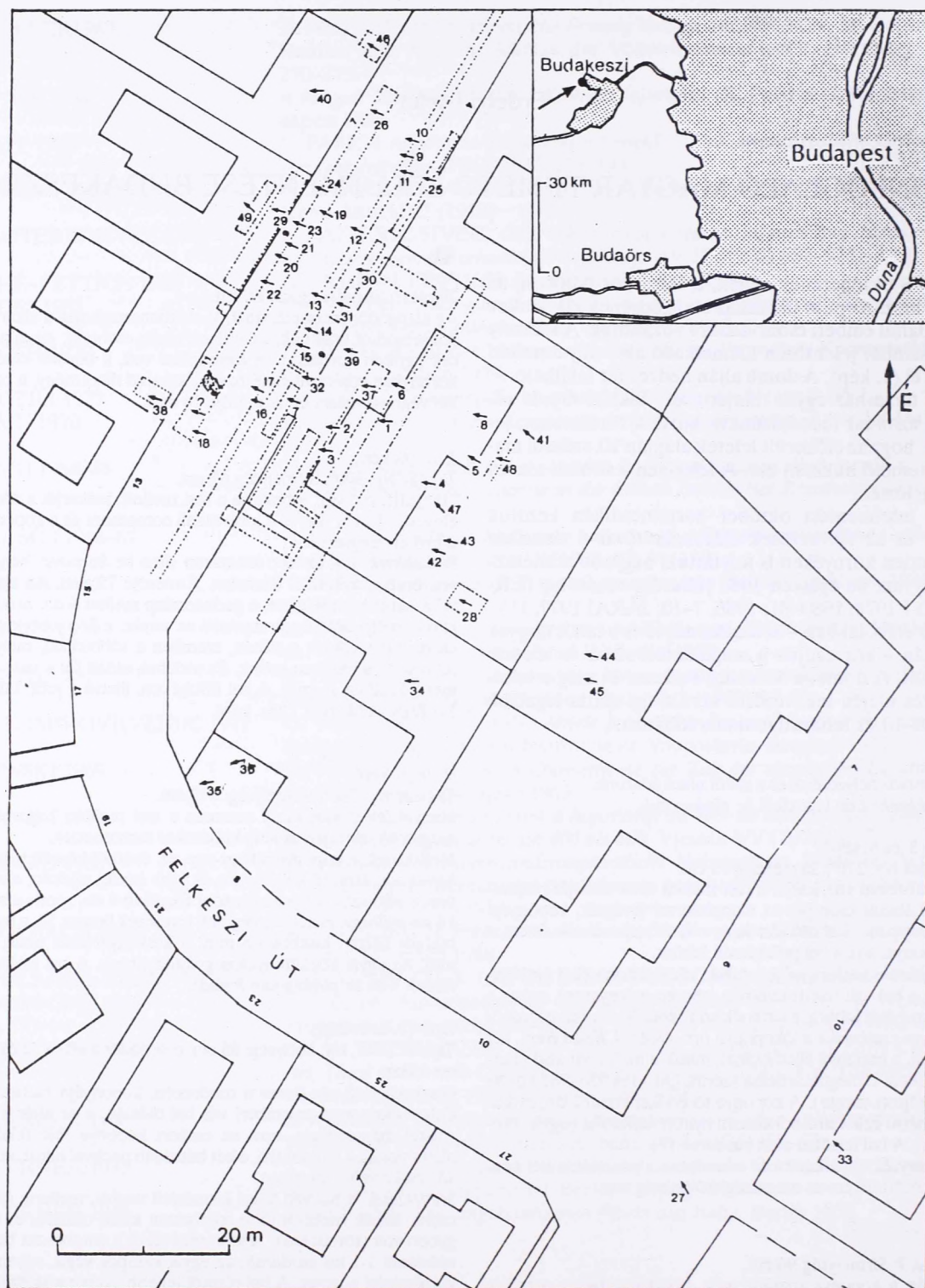
Mellékletek: a koponyánál egy-egy, ez. drótból készült nyitott *hajkarika*, átmérő kb. 19 mm. A jobb kézfej tájékán, a medence alsó szélénél, a combcsont forgóján 8 db, rombuszalakú *vasnyílhegy*. A két legnagyobb levelének hossza 52, a megmaradt három kisebbé 48 mm, a keskenylevelé pedig 61 mm. Az egyik közülük lyukas gyújtónyílhegy. A bal mellkasi részen 3 db *br. pitykegomb* feküdt.

7. sír (3. és 9. kép)

Tájolás: 280°, Ny; Mélység: 85 cm, a sírgödör a lábak felé lejt, ott 90 cm.

Hanyattfekvő váz, kezei a medencén, koponyája balra fordult. Lókoponya az emberi váz bal oldalán, a sír aljánál 23 cm-rel magasabban, orra az emberi koponya felé feküdt, alatta voltak a lábsontjai, a két hátsó láb patáival hátul, az első lábaké velük szemben.

Mellékletek: a bal váll felett kisméretű *vaskés*, mellette állatcsont. Másik *vaskés* a jobb combcsont külső oldalán, ez nagyobb volt (töredékes). A jobb térdnél és a combcsont belső oldalánál 1-1 kis *vasdarab*, az egyik kampós végű, ugyanott karikaalakú *vascsat*. A bal térdtől lejjebb, illetve a lábszárak között *vaskengyel*pár, mellettük, a lábfejek felé, a bal lábszár külső oldalán feküdt a *vaszabla*. A kengyelek magassága 15, illetve 15,5 cm. A jobb bokánál, belül hosszúkás vastárgy (?).

1. kép Budakeszi-Barackos, lelőhelytérkép
 Abb. 1 Budakeszi-Barackos, Fundortskarte

2. kép A lelőhely látképe 1976-ban
Abb. 2 Ansicht des Fundortes im Jahre 1976

8. sír (3. és 7. kép)

Tájolás: 315° ÉNy; Mélység: 85 cm.

Hanyattfekvő váz, jobb karja a medencén, koponyája balra billent, bal karja keresztben úgy, hogy a kézfej a jobb könyök belső oldalánál volt.

Mellékletek: a bal térden, egymás alatt, rézzel tausírozott *vaskengyelpár* (17,5x12,3 cm), a jobb térden *vasnyílhegyek* (3 db, nehéz, rombikus, 60x26 mm a levélméret), és a *tegezvasalás* átszegecselte darabja, h. 17 mm (hajlott), a jobb láb-szár külső oldalán *vashorog*, a jobb lábfej és a bal oldali medencelapát külső oldalánál keskeny *íjcsontok* töredékei, a jobb combcsont külső oldalán *vascsat*, a lábszárnál *vas ár* (?), h. 34 mm.

9. sír

Tájolás: Ny; Mélység: 90 cm.

Hanyattfekvő váz, koponyája jobbra billent, karjából csak a felkarcsontok maradtak meg, a többi részét az árokásógép elpusztította. (4. kép)

Melléklet nélkül.

10. sír (7. kép)

Tájolás: Ny; Sírmélység: 85 cm.

Hanyattfekvő váz, bal karja szorosan a test mellett, jobb karja a medencén, koponyája jobbra billent. Combsontjaitól lefelé az árokásógép elpusztította.

Mellékletek: 6 db lapos, rombuszalakú *vasnyílhegy* a jobb oldalán, felettük *tegezvasalás* *vashorog*. A jobb karja belső oldalánál *karikás vascsat* (töredékes). A *vasnyílhegyek* méretei: 1. szár h: 34, csónkja 19 mm; 2. h: 49 mm; 3. h: 59 mm, csúcsa letörött, szélessége 26 mm; 4. szára hiányzik, h: 68, sz: 34 mm; 5. h: a szárával együtt 100 mm, sz: 30 mm, levele h: 52 mm; 6. h: 76 mm, levele h: 76 mm, sz: 29 mm.

Mellékasan, közepén, a gerincen, héjöntéssel készült szivalakú *ezüstcsüngő*, vastagsága 0,5 mm, a füle nélkül 18x16 mm-es. Mélyedéseiben, körül aranyozás nyomai.

11. sír

Tájolás: Ny, 280°; Mélység: ?

Az árokásógép deréktől felfelé elvágta. Leleteket nem találtunk.

12. sír (3. kép)

Tájolás: 280° Ny; Sírmélység ?

Hanyattfekvő váz, lábfejeit az árokásógép levágta. Bal keze a medencén.

Melléklet nélkül.

13. sír (3. és 8. kép)

Tájolás: 275° Ny; Sírmélység?

Hanyattfekvő váz, lábszárait az árokásógép levágta. Bal karja a test mellett, jobb kar a medence aljára hajlik. A bal combcsont külső oldalánál, kissé magasabb szintben, az emberi váz koponyája felé néző lókoponya (tarkóját az árokásógép elvágta).

Mellékletek: A jobb combcsont külső oldalánál *tegezvasalások* és *vasnyílhegyek*, az egyik tompább (38x17 mm), a másik hegyesebb, trapézalakú levéllel, összesen 5–6 db lehetett, összetapadva. A koponya két oldalán 1-1 *ez. hajkarika*, hengeres drótból hajlítva, nyitott, átmérőjük kb. 23 mm. A nyaktájékon füles, gömbfejű *br. pitykegomb*.

14. sír

Az árokásógép derékon alul vágta el.

Tájolás: Ny, 280°; Sírmélység ?

Hanyattfekvő váz volt.

Mellékleteket nem találtunk.

15. sír (3. és 9. sír)

Tájolás: Ny; Mélység kb. 100 cm.

Hanyattfekvő váz, koponyáját az árokásógéppel elpusztították. Bal karja a test mellett, jobb karja a medence aljára hajlott.

Mellékletek: a mellkasán, egymás alatt, 13 db füles, lapított-gömbfejű *br. pitykegomb*. A lábfejek előtt, egymáson fekvő *vaskengyelpár*, mellettük 58x42 mm-es szögletes vascsat és *karikás vaszabla*. A kengyelek magassága 16,5 cm, a zablakarika átm. 43 mm, széjszélessége 14 cm.

16. sír

Tájolás: 300° ÉNy; Sírmélység ?

Hanyattfekvő váz, karjaival a test mellett. Lábfejeit az árokásógép levágta.

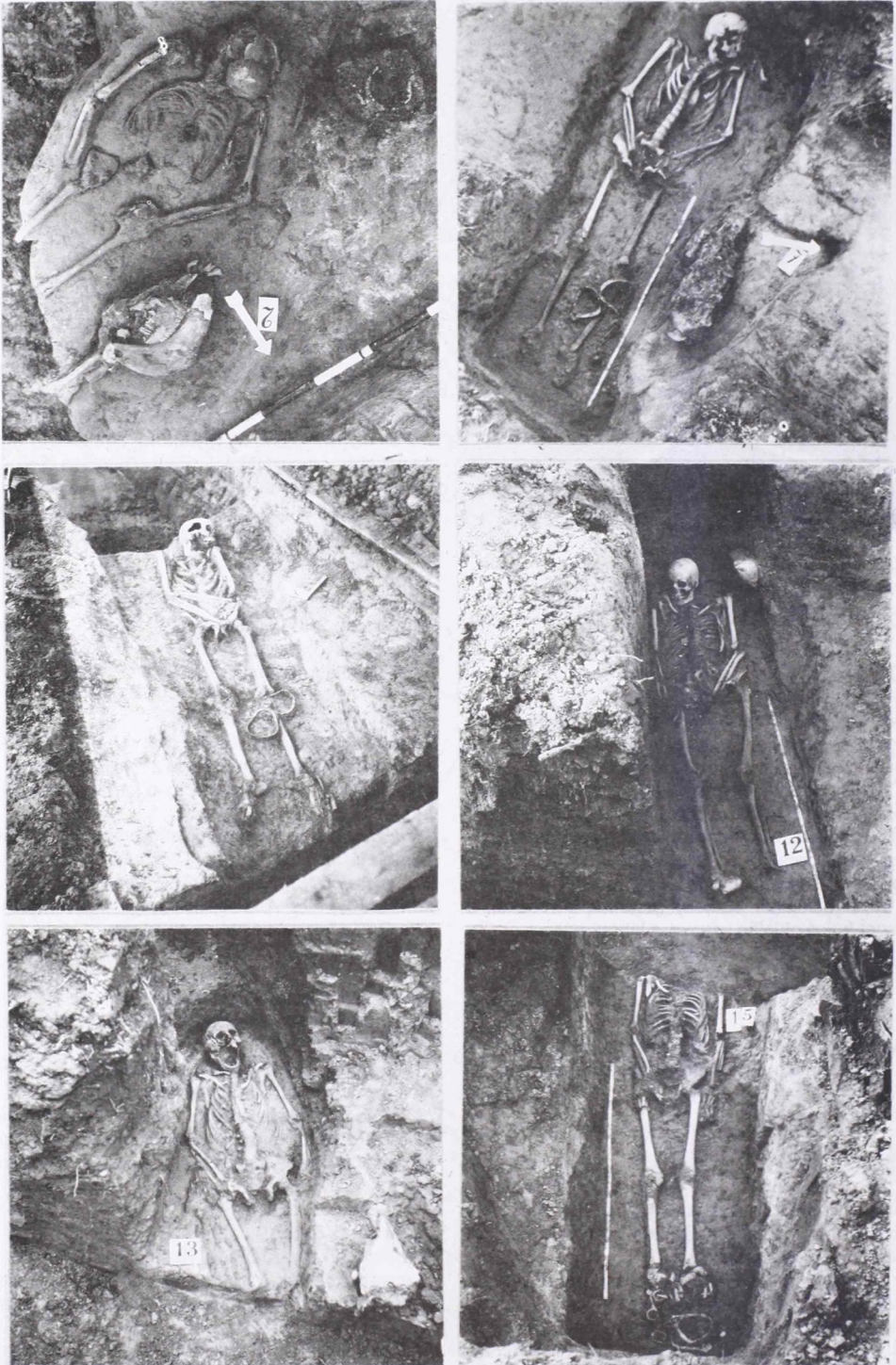
Mellékletek: A jobb oldalon *tegezvasalás* töredékei, *vasnyílhegyek* szintén töredékesen. A koponya mellett 1-1 masszív *ez. hajkarika*, hengeres drótból hajlítva, átmérőjük kb. 26 mm, nyitott. Mindkét csuklóján *ezüst karkötő* maradványai (tönkrement). A lábvégeknél lehetett a *vaskengyelpár*, magasságuk 18 cm.

17. sír (4. és 8. kép)

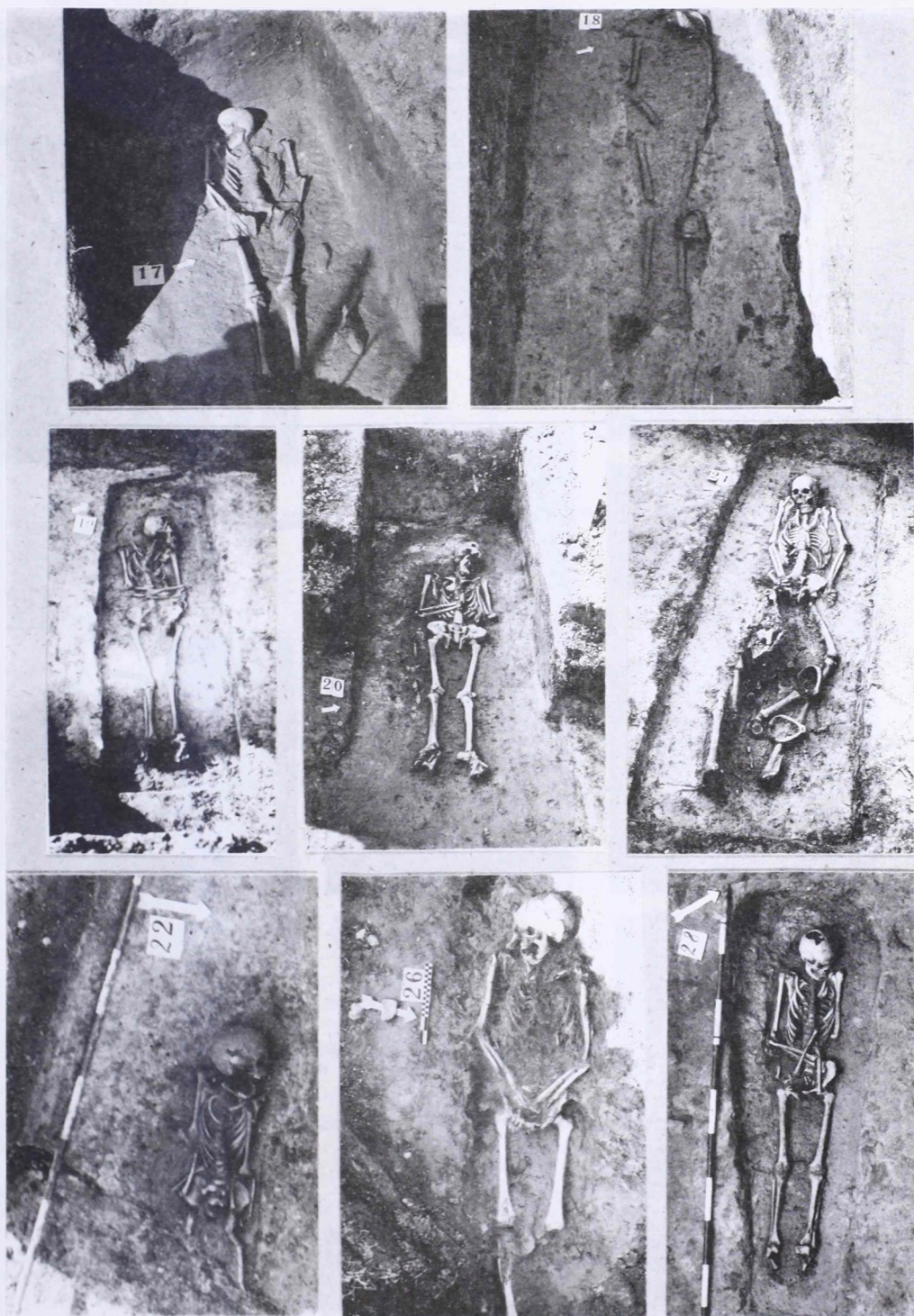
Tájolás: 287° Ny; Mélység: 70 cm.

Hanyattfekvő váz, karjai enyhén a medencére hajlítva. Lábfejeit az árokásógéppel elpusztították. Koponyája jobbra billent.

Mellékletek: a bal lábszár külső oldalán oldaltagos *vaszabla*, h: 100 mm. A zabla széjszélessége 127 mm. Az oldaltagos bronzból öntöttek, palmattás díszel. A koponya mellett 1-1 *ez. hajkarika*, hengeres drótból, nyitott, átmérőik 20, illetve 21 mm. A fej bal oldalán *vaskés* töredéke. A jobb combcsont felső részénél *vasnyílhegyek*, kettő ezen kívül a jobb alkar külső oldalán. Mind a négy lapos, rombuszalakú levéllel. A bal

3. kép Budakeszi-Barackos, a 2, 7, 8, 12, 13. és 15. sír fotója
 Abb. 3 Photos von Gräbern 2, 7, 8, 12, 13, 15.

4. kép Budakeszi-Barackos, a 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26. és 28. sír fotója
Abb. 4 Photos von Gräbern 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 28.

5. kép Budakeszi-Barackos, a 29, 30, 32, 38, 39, 47, 48 és 49. sír fotója
 Abb. 5 Photos von Gräbern 29, 30, 32, 38, 39, 47, 48, 49.

6. kép Budakeszi-Barackos, leletek a 2, 5. és 6. sírból
Abb. 6 Funde aus den Gräbern 2, 5, 6.

combesont külső oldalán erősen töredékes, irdalt *újfogó* csontlemez.

18. sír (4. és 10. kép)

Tájolás: 292° ÉNy; Sírmélység: 70 cm.

Hanyattfekvő váz, koponyája balra billent. Csontjai csak nyomokban maradtak meg. Jobb karja a medencére hajlott.

Mellékletek: deformált vaskengyel a bal térdél (m. 14,5 cm), laposkarikás (átm. 6 cm) vaszabla a jobb lábfejnél, a koponya jobb oldalán, a tarkó mögött vaskés (töredékes).

19. sír (4. és 13. kép)

Tájolás: 293°; Sírmélység: 75 cm, sírhossz 184 cm, szélesség 70 cm.

Hanyattfekvő váz, karjai összefonva, koponyája balra dőlt. Csontváz hossza 137 cm.

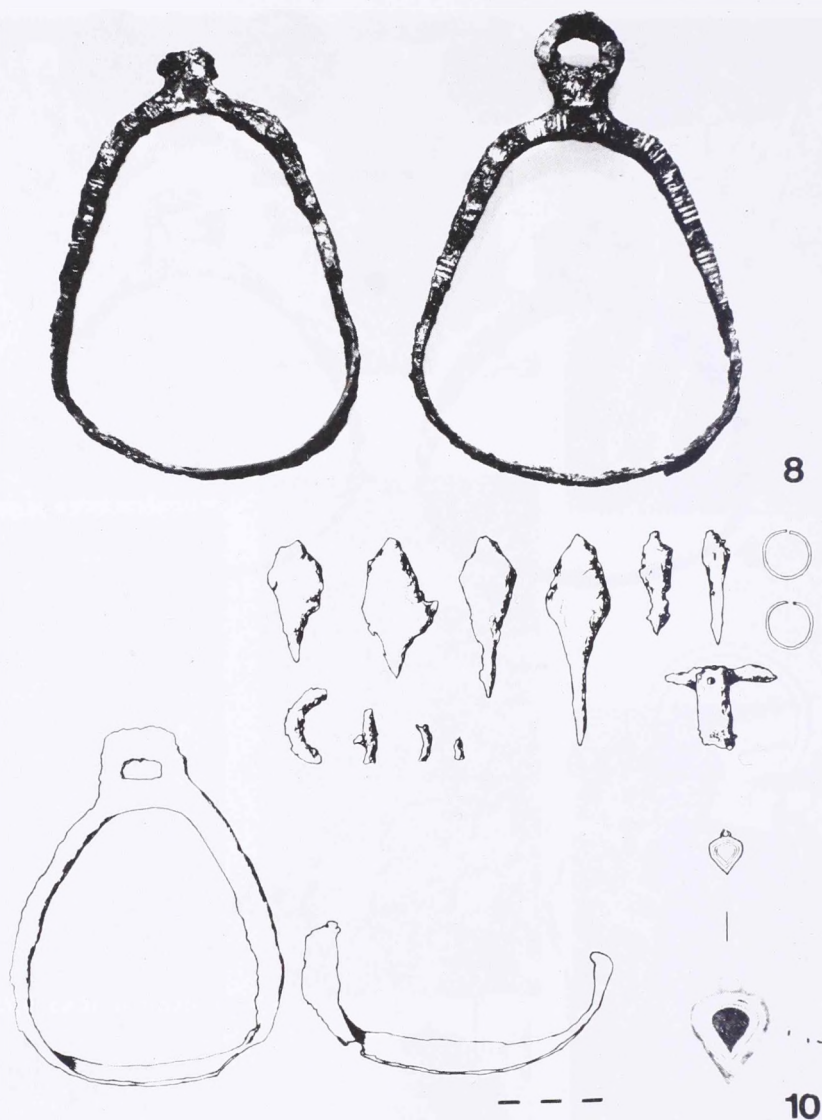
Mellékletek: br. hajkarika, a koponya bal oldalán, nyitott, lapos lemezből, átmérője 21 mm. A gerincoszlop mellett, a bal oldalon füles ez. veret, palmettás díszel (töredékes), préselt, mélyedéseiben aranyozás nyomaival, méretei 24x22 mm. Jobbkezén br. gyűrű volt, a konzerváláskor tönkrement.

20. sír (4. és 10. kép)

Tájolás: 295°; Mélység: 75 cm.

Hanyattfekvő váz, bal keze a bal vállhoz felhajlítva, jobb karja a mellre helyezve, keresztben. Koponyája balra billent. Csontváz hossza 161 cm.

Mellékletek: a jobb combesont külső oldalánál hegyével a láb-

7. kép Budakeszi-Barackos, a 8. és 10. sír leletei
Abb. 7 Funde der Gräber 8. und 10.

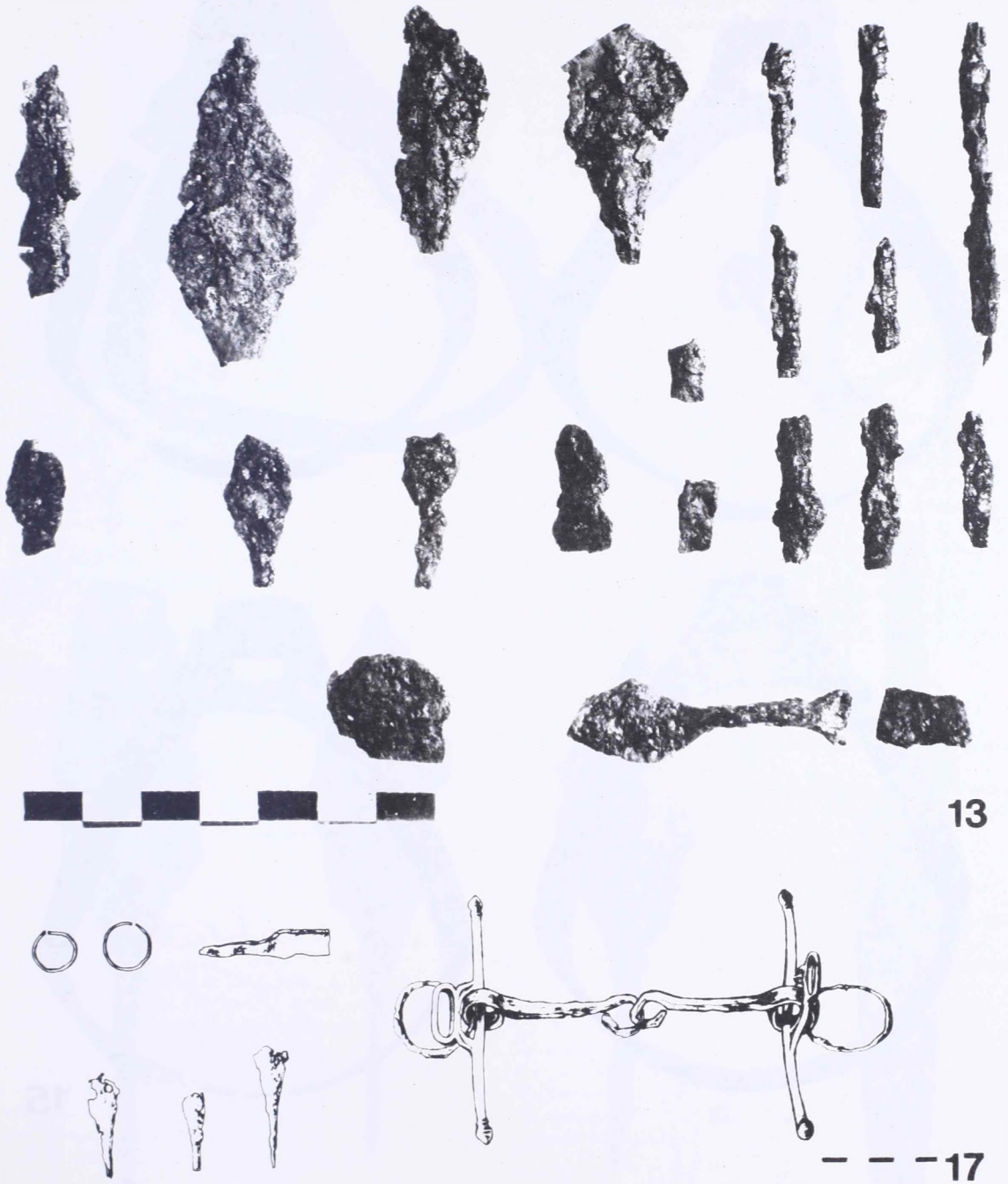
fejek felé, vaskés (h. 12 cm, ebből a penge 8,3 cm), hasonló irányban, lejjebb 3 db *vasnyílhegy*, keskeny, rombikus levéllel, hosszuk 70, 51 és 50 mm.

21. sír (4. és 13. kép)

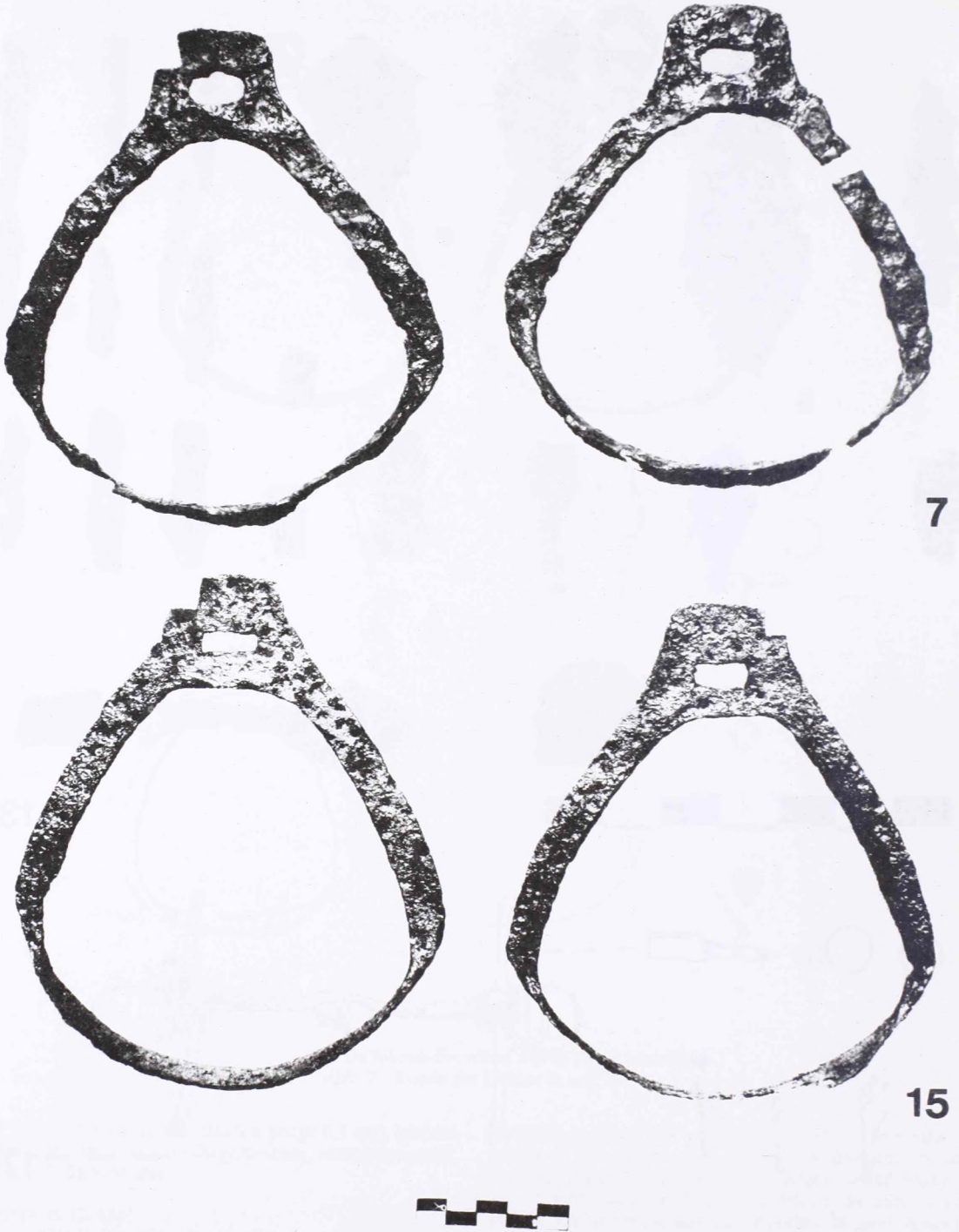
Tájolás: 275° NyÉNy; Sírmélység: 80 cm.

Hanyattfekvő váz, jobb karja a medencén, bal karja a test mellett. Csontváz hossza 165 cm. A jobb combcsont mellett, belül lókoponya, orral az emberi koponya felé, a lólábak közül kettő az emberi váz jobb lábszárán, patával az emberi koponya felé, a másik kettő a bal láb irányában, kissé ferden a két emberi lábszár között feküdt.

Mellékletek: a koponya bal oldalán nyitott, ez *hajkarika*, átmérője 24 mm. A jobb oldali kulcscsont alsó végénél, br. pityke, hasonló a gerinctől jobbra, fejük félgömbalakó. *Vaskés* az arcrész jobb oldalánál, hegyével felfelé, h. 81 mm, ebből a nyél 52 mm. A bal mellkas alján elporladt *br. veret*. A váz bal oldalán vasalt *tegez*, hossza 71 cm, benne *vasnyílhegyek*, erősen töredékesen. A bal lábszár feletti szintben, fülével lefelé, *vaskengyel*, a másik kissé lejjebb, a lólábak feletti szintben, fülével kifelé (méreteik 16,5x15, illetve 17,5x14,5 cm), talpa előtt *vaskarika*. A *vaszabla* a lókoponya tarkójánál feküdt, karikája átm. 5 cm, szájszélesség 20 cm. Mellette kisméretű szögletes *vascsat* (33x28 mm).

8. kép Budakeszi-Barackos, a 13. és 17. sír leletei
Abb. 8 Funde der Gräber 13. und 17.

9. kép Budakeszi-Barackos, a 7. és 15. sír kengyelpárja
Abb. 9 Steigbügelpaar aus den Gräbern 7. und 15.

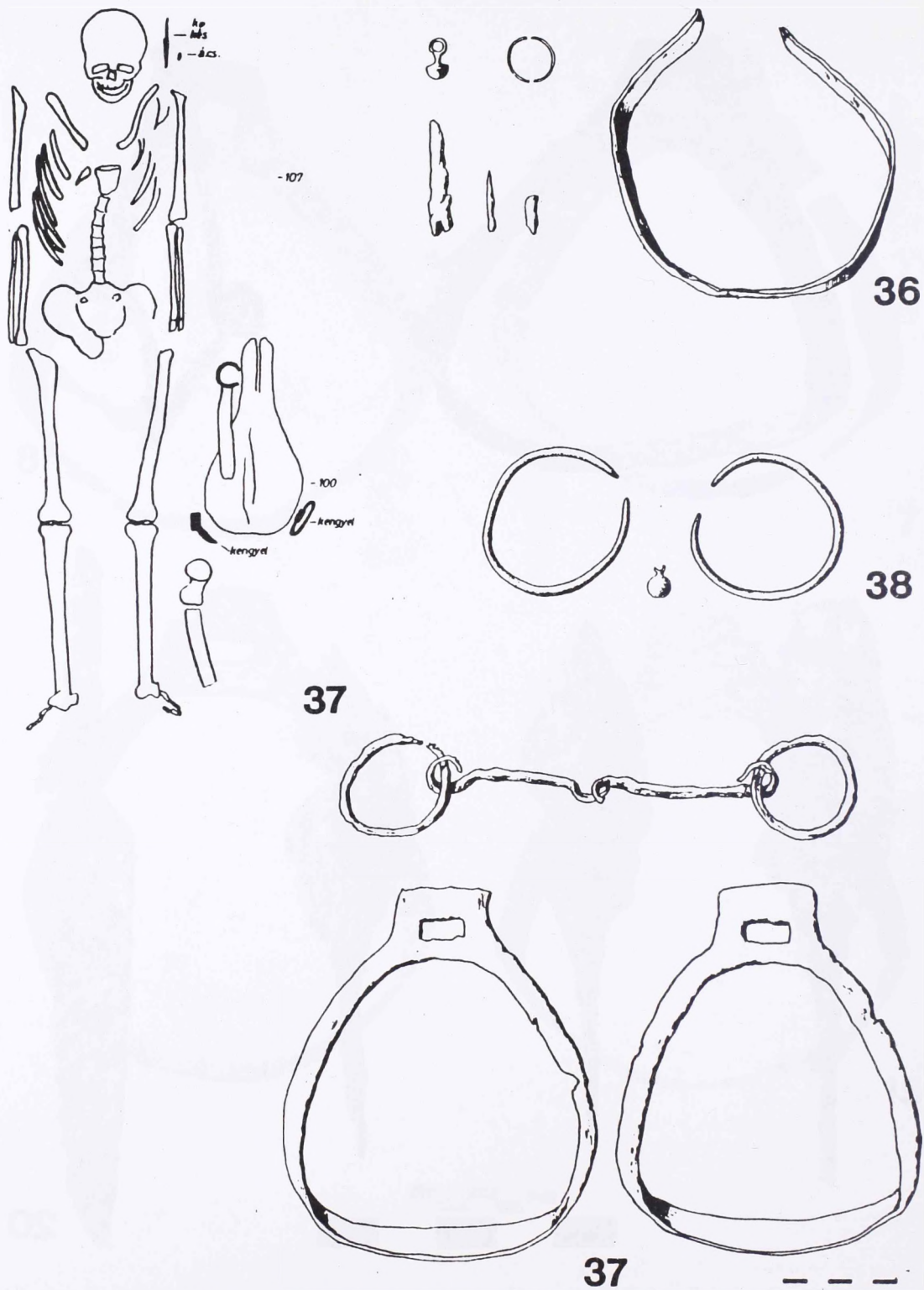

18

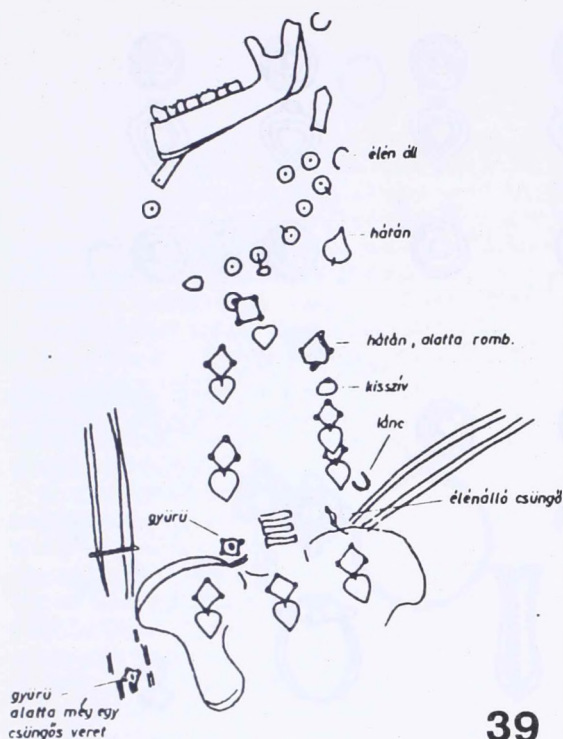

20

10. kép Budakeszi-Barackos, a 18. és 20. sír leletei
Abb. 10 Funde der Gräber 18. und 20.

11. kép Budakeszi-Barackos, a 37. sír rajza és a 36, 37. és 38. sír leletei
 Abb. 11 Zeichnung des Grabes 37, Funde der Gräber 36, 37, 38.

12/a. kép Budakeszi-Barackos, a 39. sír mellkasi részének rajza

Abb. 12/a Zeichnung vom Brustkorb des Grabes 39

22. sír (4. kép)

Tájolás: NyÉNy 280°; Sírmélység ?

Térdtől kezdve árokkal elvágták a hanyatt fekvő vázat. Koponyája balra fordult.

Melléklete nem volt.

23. sír (13. kép)

Tájolás: 285° NyÉNy; Sírmélység: 118 cm.

Hanyattfekvő váz.

Mellékletek: a jobb vállnál *br. pitykegomb*, lapított gömbfejjel. A koponya két oldalán 1-1 masszív, nyitott *ez. hajkarika*, átmérőik kb. 25 mm. A koponya és a vállak között, mindkét oldalon, illetve még a koponya alatt is *üvegyöngyök*: 3 db matt, fekete színű, hordóalakú, kettőn párhuzamos sötét sávok; 1 db fekete, matt, rácsos-pontos díszítéssel; 2 db fekete, matt, nyomott gömbalakú, átmérője 12 mm; ezenkívül még 1 db törött, hengeres borostyángyöngy és 2 db átfűrt és félbevágott állati astragalos (nyúlé ?) is volt a gyöngysorban.

24. sír

Tájolás: 190°; Sírmélység ?

Hanyattfekvő váz.

Melléklete nem volt.

25. sír

Tájolása és mélysége ismeretlen.

Hanyattfekvő váz.

Melléklete nem volt.

26. sír (4. kép)

Tájolás: 260°; Sírmélység: 65 cm.

Hanyattfekvő váz, kezeivel a medencén.

Melléklete nem volt.

27. sír

Az 5830 hrsz. telektől Dk-re, kb. 100 m-re egy koponya és néhány emberi csont került elő gépi árokásás során, helyét pontosan rögzíteni nem sikerült.

Mellékletekről nem szereztünk tudomást.

28. sír (4. kép)

Tájolás: 310° É; Sírmélység: 60 cm.

Az 5830 hrsz. telken meszesgödör ásásakor került elő. Hanyattfekvő váz, feje balra billent. Karjai a medencén, egymáson keresztben. A csontváz hossza 150 cm.

Melléklete nem volt.

29. sír (5. és 13. kép)

Tájolás: 264°; Sírmélység 55 cm.

Hanyattfekvő váz, kezei a medencén összekulcsolva, feje kissé balra billent. Csontváz hossza 170 cm.

Mellékletek: mindkét fültájékon *ez. hajkarika*, vékony hengeres drótból, átmérőjük kb. 20 mm. Mellrészén, a gerinctől balra 2 db gömbfejű *br. pityke*. A jobb váll felett *vaskés* (tönkrement). Egyik ujjcsontján *br. lemezgyűrű*, nyitott, szélessége 3, átmérője 22 mm, a lemez keresztmetszete félkörös. Jobb oldalán, a medencétől a bokáig feküdt a vasalt *tegez*, felső részén csontlemez, vas kallantyúval. A tegezben legalább öt *vasnyílhegy* volt, de részben tönkrementek: 1 db háromtollú, h. 47 mm, 1 db széles, rombusz 5x24 mm, 2-3 keskenyebb, h. 49 mm.

30. sír (5. kép)

Tájolás: 280° É; Sírmélység: 80 cm.

Hanyattfekvő váz, karjaival szorosan a test mellett, koponyája jobbra billent.

Mellékletek: a fogakon *fél ezüstérme* töredéke, a bal karja és a bordái között 3 db *pityke*, amelyek üres félgömbökből készültek, átmérőjük 10 mm.

31. sír

Tájolás: 280°; Sírmélység 84 cm.

Hanyattfekvő, igen rossz megtartású csontváz, hossza 100 cm.

Mellékletek: a bal váll felett, nyitott *br. hajkarika*, hengeres drótból készült, átmérője 19 mm.

32. sír (5. kép)

Tájolás: 64° ÉÉNy; Sírmélység: 90 cm.

Hanyattfekvő váz, mindkét karja a medencecsontokon.

Mellékletek: a bal térd külső oldalánál *vaskengyel*, magassága 16, szélessége 13,5 cm. A bokák között összecsucott, karikás *vaszabla* (töredékesen).

33. sír

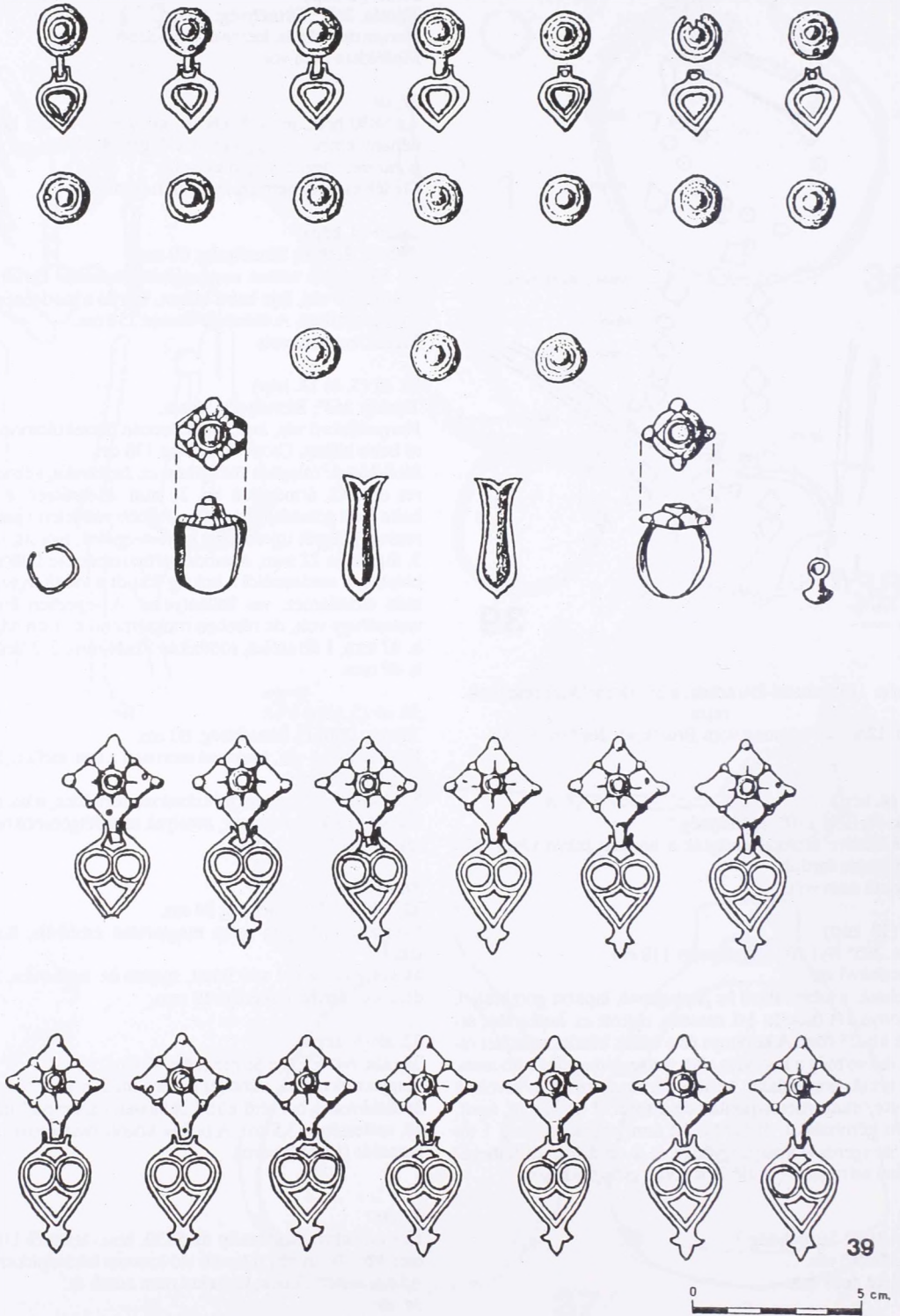
Hanyattfekvő váz, amely az 5830. hrsz. telektől DK-i irányban, kb. 100 m-re (!) került elő katonai lakásépítkezés során. Adatai ismeretlenek, leleteket nem adtak át.

34. sír

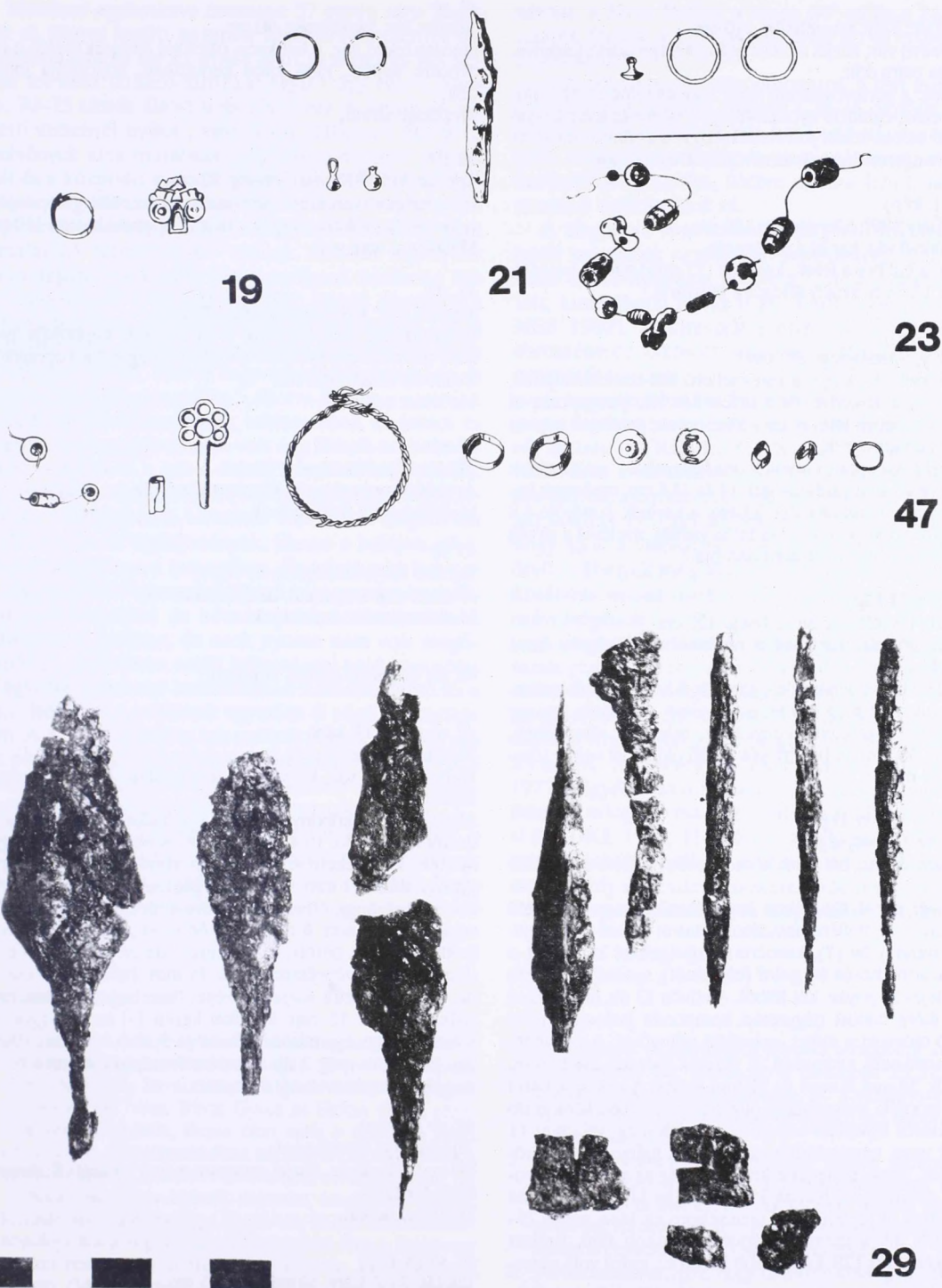
Tájolás: ÉNy; Sírmélység: 60 cm.

Hanyattfekvő váz, árokásáskor a medencéjétől lefelé elpusztították.

Melléklete nem volt.

12/b. kép Budakeszi-Barackos, a 39. sír leletei
 Abb. 12/b Funde aus dem Grab 39

13. kép Budakeszi-Barackos, a 19, 21, 23, 29. és 47. sír leletei
Abb. 13 Funde der Gräber 19, 21, 23, 29. und 47.

35. sír

Tájolás: 315° ÉNy; Sírmélység: 110 cm.
Hanyattfekvő váz, karjai a medencén, lábfejei kifelé fordulva, koponyája balra dőlt.

Mellékletek: a gerincoszlopon némi feketés színű réteg, valószínűleg ezüst-oxidáció nyoma, füles *br. pityke* és kaurikagylo került elő belőle. *Ezüst fülbevalókarikák* a koponya mindkét oldalán, hengeres drótból, átmérőjük 20 és 23 mm.

36. sír (11. kép)

Tájolás: ÉNy 320°; Sírmélység: 100 cm.
Hanyattfekvő váz, karjai a medencén.

Melléklet: a bal boka felett, keskeny (11 mm) nyitott *vaspánt*, átmérője 12,5 cm, amely átfogta a lábszárat.

37. sír (11. kép)

Tájolás: Ny; Sírmélység: 107 cm.
Hanyattfekvő váz, karjai a test mellett. Bal combsontjánál, kívül, kissé kiemelkedve, de a sírfejen lókoponya, orrával az emberi koponya felé, alatta a lábsontok, patáikkal szintén az emberi koponya felé.

Mellékletek: lókoponya mellett *vaskengyelpár*, magasságuk 15,7, illetve 16,2 cm, szélességük 14 és 13,5 cm, mellettük karikás *vaszabla*, széjszélessége 23 cm, a karikák átmérője 4,8 cm. Az emberi koponya bal oldalán *vaskés*, nyelével a sírvég felé, mellette csöves állatsont darabja.

38. sír (5. és 11. kép)

Tájolás: Ny (É felé 2°); Sírmélység: 120 cm.
Hanyattfekvő váz, karjaival a medencén, koponyája kissé jobbra dőlve.

Mellékletek: bal vállánál füles, gömbfejű *br. pitykegomb*, átm. 11 mm, valamint még egy *br. pitykegomb*. Alkarjain egy-egy *br. karperec*, végeik elkeskenyedtek, nyitottak, dísztelenek, átmérőjük 68 mm. A bal könyök belső oldalánál *vas ár* töredéke, h. 55 mm.

39. sír (5. és 12a–b. kép)

Tájolás: Ny; Sírmélység ?
Hanyattfekvő váz, bal keze a medencén, a jobb kar a test mellett.

Mellékletek: a bal fültájékon *br. hajkarika*, vagy fülbevaló átm. 16 mm. A mellén, hosszában, alulról felfelé összehajlított *ezüstveretes öv* (?), kisméretű szíjvégekkel két oldalt a vállaknál. Jobb kezén *br. gyűrű* (elporladt), nyaktájékon 1 db félgömbfejű *br. pityke*, két félből. Az övön 13 db, héjöntéssel készült, élére állított négyzetbe komponált *palmettás veret* volt, alsó csúcson áttört, szívalakú csüngővel. A mélyedésekben aranyozás nyomaival. A veretek méretei 29x25 mm, csüngőjük 34 mm hosszú és 22 mm széles. A csüngők hátul teljesen laposak, vastagságuk alig 1 mm. Ezeken kívül 6 db kerek, szintén szívalakú *csüngős veret* volt még, valamint 11 db *kerek veret*, amelyekről a csüngő már hiányzott, átmérőjük 14 mm. Ezek csüngőin is kivehető még az aranyozás nyoma. A 2 db *kisszíjvég* hossza 35, szélessége 11,5 mm, szintén aranyozottak. A jobb alkaron igen vékony *ez. lánc*, amely 25–30 szemből áll, a szemek egymásra fordított felű, lapított drótból készültek (28. kép). Jobb kezén *ez. gyűrű* volt, elporladt.

40. sír

A sír előkerülését az utca egyik túoldalai telektulajdonosa nem jelentette, az előkerült emberi koponyát megtartotta, a feltárást nem engedélyezte. Mellékletei állítólag nem voltak. Mélysége és tájolása ismeretlen.

41. sír

Tájolás: Ny; Sírmélység: 90 cm.
Hanyattfekvő váz, a bal karja (árokral elvágták) talán a medencére hajlott, jobb karja keresztben, koponyája jobbra dőlt.
Melléklet nélkül.

42. sír

Tájolás: 315° ÉNy; Sírmélység: 52 cm.
Hanyattfekvő váz, karjai szorosan a test mellett. (Koponyáját gyümölcsfa gyökere rongálta meg.) Csontváz hossza 110 cm.
Melléklete nem volt.

43. sír

Tájolás: 325° ÉNy; Sírmélység: 70 cm.
Hanyattfekvő váz, karjaival a medencén, koponyája balra dőlt, őszibarackfa gyökerei rongálták meg ezt a koponyát is. Csontváz hossza 162 cm.
Melléklet nélkül.

44. sír

Tájolás: Ny; Sírmélység: 72 cm.
Árokásáskor került elő. Hanyattfekvő váz.
Mellékletekről nem tudunk.

45. sír

Tájolás: ÉNy; Sírmélység 53 cm.
Árokásáskor került elő, hanyattfekvő váz.
Mellékletekről nem tudunk.

46. sír. Tüves számozás, kimaradt!

47. sír (5. és 13. kép)

Tájolás: Ny; Sírmélység ?
Hanyattfekvő váz, karjaival a test mellett. Koponyája balra hajlott.

Mellékletek: a koponya mellett két *hajkarika*, hengeres *br. drótból*, átmérőik 15 illetve 18 mm. A nyaktájékon *gyöngyös nyakék*: 1 db fekete színű, lapított gömbalakú, matt üvegyöngy, átm.: 11 mm; 1 db lapos gömbalakú és egy hengeres borostyángöngy, átmérőik 9 illetve 4 mm; 1 db *br. lemezcsövecske*, h.: 15, átm. 6 mm; 1 db *br. veret „nyéllel”*, körben 5, belül 1 lyukkal, öntött, h.: 44 mm; 1 db *br. pityke*, kerek, ki-domborodó középérszél, átm.: 15 mm. Jobb karján csavart *br. drótból* készült *karperec*, végei összebogozva, azaz megszűkítve, átm.: 52 mm. Mindkét kezén 1-1 *br. lemezgyűrű*, a lemezek végei egymáson, szélessége 5, átm.: 19 mm, dísztelen. Előkerült még 2 db igen kisméretű, *gyűrű* alakú *br. lemez*, kissé lapított alakú, de nyitott.

48. sír (5. kép)

Tájolás: Ny; Sírmélység ?
Hanyattfekvő váz, karjai szorosan a test mellett. Koponyája balra fordulva.
Melléklet nélkül.

49. sír (5. kép)

Tájolás: 315° ÉNy; Sírmélység: 65 cm.
Hanyattfekvő váz, jobb karja a test mellett, bal keze a medencén, lábszárai keresztben. Koponyája jobbra billent.
Melléklet nélkül.
Ugyanezen év (1980) június–júliusából három sírt jeleznek Kiszely István feljegyzései (X₄, X₅ és X₆ jelzésű sírok), ezek között lehet a leírás nélküli 46. számú is.

Mindent egybevetve összesen 57 egyén sírja pusztult el, illetve került nagyobb részben leletmentés útján feltárára és így az úttest alatt és még egy-két helyen fel nem tárható sírokkal együtt úgy tűnik, hogy kb. 70–75 sírból állott temetővel van dolgunk. A temető széleinél nyitott, vagy azon túlhaladó árkok és szelvények arra mutatnak, hogy az nem soros jellegű volt és a központi csoport mellett még két helyen nyitottak meg temetőrészeket más családok számára (1. kép, temetőtérkép), közöttük jelentős, sírokat nem tartalmazó területrészek vannak. 900-tól legfeljebb Géza fejedelem koráig ide temetkező közösség két nemzedékének a nyughelye volt, amely életében a Tárnok felé vezető fontos útvonalat (GLASER 1937) védhette. A közösség harcoss jellege a nagyszámú lovas (részleges lovas), illetve fegyveres temetkezésben is jól tükröződik, ezek száma 5, illetve 6 volt.

A temetkezési szokások tekintetében kialakult és szigorúan hagyományozott volt úgy látszik az ételmelléklet – a hús és a kés – fejtájékon való elhelyezése. Egy esetben, Vörös István (MNM) megállapítása szerint ez kétségtelenül birkahús volt. Mint negatívum ötlük szembe az agyagedények, illetve a beléjük elhelyezett étel hiánya a temetőben. Ez jelezheti a helybeli, „edénygyártó” szomszédokkal való gyenge kontaktust. Faedényekkel és bőredényekkel természetesen számolnunk kellene, de ezek nyoma nem volt megfigyelhető. A helyben talált lakossággal való kapcsolat és egyúttal a temető keltezésének kérdését érinti az a tény, hogy nem találtunk egyetlen S végű hajkarikát sem. A 47. sírban talált, két szálból összesodort karperec párhuzamai Dabasról, illetve Tímárról (KOVÁCS 1985, 7. kép, *ibid.*, 1988, 9. kép) inkább a helyi lakosságra utaló síregyüttesekből származnak.

Az egységes, hagyományörző jelleghez tartozik a sírtájolás betartása is. A fokokban lemezt tájolások 260–320°-on belül ingadoznak, ami az évszakok függvénye lehet a temetések idejével kapcsolatban. Csak

két sír, a 32-es férfisír a maga 64°-os és a 24. számú, szintén férfisír a 190°-os irányával tér el erősen az átlagosoktól.

A karok helyzete elég változatos, a test mellé elhelyezett karok sorából kiugrik a 20. sz. férfisír, szokatlanul a vállhoz felhajlított bal karjával. Az összekulcsolt kezek sem ritkák, de nem valószínű, hogy ez a kereszténység hatása, illetve nyoma lehet, mert más vonások nem utalnak rá.

A tárgyakra vonatkozólag megemlíthetjük azt, hogy a talált kengyelek egységesen laposszárú, nem kiemelkedő nyakú típusúak, kivéve a 8. sír vörösrézzel díszített, kiemelkedő nyakkal kovácsolt kengyeleit (DIE-NES 1960). A kiresztelt mélyedésekbe belekalapált vörösrézdrót átkötött, aranyosan fénylő kengyel benyomását kelthette.

A tegezok közül a 29. sírban talált tegez maradt meg a legépebben, hasonlókról más hazai lelőhelyekről is tudunk (RÉVÉSZ 1985). A 39. sír női övének vereteinek áttört csüngői azokra a kissé későbbi veretek stílusára emlékeztetnek, melyeket az Alsó-Volgánál találtak (FILIPCSENKO 1959), tehát lehetséges, hogy azok a valószínűleg Közép-Azsiában működött ötvösműhelyek még akkor is dolgoztak, azok amelyek korábban impulzusokat adhattak magyar őseink fémművességének.

A budakeszi temető azért is fontos, mert kevés honfoglalás kori temetőt ismerünk a Dunántúl területéről. Erdemes megemlíteni, hogy a *keszi* törzsnevet megőrzött falvaink határából eddig csak egy olyanról tudunk, ahol honfoglaló magyar temetőt találtak. (A törzsnevi helynevekkel kapcsolatban ld. KRISTÓ 1977.) Egyébként a budakeszihez térben legközelebb fekvő honfoglaló magyar temető a Budapest-farkasréti (SZÓKE 1962, 118. tétel), amely gazdag anyagával szintén inkább a 10. sz. első felére tehető. Sajnos temetőtérkép és részletes dokumentáció nem áll rendelkezésünkre a század elején megmentett sírokról.

Jegyzetek

1 A következő évekre is áthúzódó leletmentésben néhány alkalommal közreműködött Sugár Lajos fényképész, többször Kiszely István antropológus. Az ásatót, betegség idején, 1977-ben Török Gyula és Siklósi Gyula régészek helyettesítették, illesse őket ezen a helyen is hálás köszönet. A feltáromunkában néhány napig résztvettek a MTA Régészeti Intézete Adattárának munkatársai is, így Tárnóczy Ildikó és mások, valamint Istvánovits Eszter, Kulcsár Valéria és Szilágyi Katalin az ELTE Bölcsészettudományi Kara régész-hallgatói, Somlósi Éva a Régészeti Intézet restaurátor műhelyének vezetője, Pelsőczy Jenő rajzoló, Gábry Borbála adminisztrátor, Virágh Dénes geodéta, Egyed Endre és Merényi Armandné műszaki felmé-

rők-rajzoló. A munkaerőt jobbra társadalmi munkások szolgáltatták, két napon át a budapesti ELTE Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziuma II. Osztályának tanulói Máthé Pál tanár vezetésével és szintén két napon át a határőrség katonái.

2 A leletek a szentendrei Ferenczy Károly Múzeumba, az embertani anyag pedig a Természettudományi Múzeum Embertani Tárába került. Az utóbbit Kiszely István dolgozta fel. Az állattani anyag tudományos értékelését Vörös István archaeozoológus (MNM) végezte el.

3 Párhuzamaként, igaz, hogy csontból kifaragva, tehát távolian, a sályi zablaldaltagokat említhetjük (PARÁDI 1985, 173).

IRODALOM

- DIENES 1960 I. DIENES, *X. századi magyar temető Zalaszentgróton*. A Gőcseji MuzKözl 7. Zalaegerszeg 1960. 107–126.
- ERDÉLYI 1978 I. ERDÉLYI, *Ausgrabungen. Budakeszi-Barackos*. MittArchInst 8/9 (1978) 238–239. 35. tétel.
- ERDÉLYI 1980 I. ERDÉLYI, *Ausgrabungen. Budakeszi-Barackos*. MittArchInst 10/11 (1980/81) 282. 30. tétel.
- ERDÉLYI 1986 I. ERDÉLYI, *A magyar honfoglalás és előzményei*. Bp. 1986, 7–10.
- FILIPCSENKO 1959 V. A. FILIPCSENKO, *Pogrebenyje X. v. v Asztrahanszkoj oblasztyi u sz. Laspasz*. SA 2 (1959) 239–242.
- FOMIN—KOVÁCS 1987 A. V. FOMIN—L. KOVÁCS, *A máramaros-megyei („Huszti”) 10. századi dirhemkincs*. Bp. 1987, 7. á. térképe (Glaser L. nyomán.).
- GLASER 1937 L. GLASER, *Kelet-Dunántúl a honfoglalás és a vezérek korában*. In: *Fejér vármegye*. Bp. 1937, 57–101.
- JÁRAI 1977 J. JÁRAI, *Házépítés közben*. Képes Újság 1977, 4. 15.
- KOVÁCS 1985 L. KOVÁCS, *Kora Árpád-kori temetőrészlet Dabas (Gyón)-Paphegyen*. StCom 17 (1985) 369–386.
- KOVÁCS 1988 L. KOVÁCS, *A tímári (Sz.-Sz. m.) honfoglalás kori temetőmaradványok*. ComArchHung 1988, 125–156.
- KRISTÓ 1977 GY. KRISTÓ, *Törzsnévek és törzsnévi helynevek*. Magyar őstörténeti tanulmányok. Bp. 1977, 220.
- PARÁDI 1985 N. PARÁDI, *A Sály-latori palmettás zablapálca*. FolArch 36 (1985) 173–180.
- RÉVÉSZ 1985 L. RÉVÉSZ, *Adatok a honfoglalás kori tegez szerkezetéhez*. AASzeg (1985) 46.
- SZÓKE 1962 B. SZÓKE (szerk.) *A Közép-Duna-medence magyar honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei*. RégTan II. Bp. 1962.

FUNDRETTUNG EINES GRÄBERFELDES AUS DER LANDNAHMEZEIT IN BUDAKESZI

Auszug

In der Flur der Gemeinde Budakeszi (Komitat Pest), im Barackos-dűlő, wurde zwischen 1976 und 1980 im Zusammenhang mit Neubauten die Fundrettung eines Gräberfeldes landnehmender Ungarn vorgenommen. Bekannt wurden die Skelette von insgesamt 57 Individuen, aber von einem großen Teil der Gräber konnte aufgrund der Umstände keine Beschreibung angefertigt werden. Das Gräberfeld hat recht einheitlichen Charakter, beispielsweise ist die Orientierung der Gräber identisch (W oder NW). Der freigelegte Teil des Gräberfeldes hat keinen Reihencharakter, die Gräber bilden eher Gruppen, wenn darüber auch freilich Endgültiges nicht zu sagen ist, weil sich nach Osten und Westen noch nicht freigelegte Teile anschließen. Da sich in der Fundamentgrube des sich von SW her anschließenden Hauses und den in seiner Richtung angelegten Suchgräben keine Gräber fanden, scheint es, daß von dort nach SW und noch recht viel weiter nach S sich neuere Familien-Gruppen zu bilden begannen. Das Gräberfeld mag mindestens 70–75 Gräber enthalten haben. Die Frei-

legung konnte auch unter der inzwischen gepflasterten Felkeszi út nicht fortgesetzt werden. Aufgrund der bisherigen Funde mochte die dort beerdigende Gemeinschaft Bewaffneter (freigelegt wurden 5 Gräber berittener bewaffneter und 6 Gräber bewaffneter Männer) die zur Gemeinde Tárnok führende Straße nach der Landnahme, von 900 bis etwa in die 970er Jahre, bewacht haben. Das archäologische Fundmaterial ist recht einheitlich, mit Ausnahme eines Paares fanden sich in den Gräbern identische Steigbügeltypen. Die kleine Gemeinschaft war noch recht traditionsbewußt, das beweisen die parziellen Pferdebestattungen, die typisch einheitliche Platzierung der Speisebeigaben am Kopf usw. Etwa in der Mitte des freigelegten Gräberfeldes lag das Frauengrab mit den reichsten Beigaben, was sich auch an anderen Gräberfeldern aus der Landnahmezeit beobachten läßt. Tongefäße wurden nicht gefunden, was teils auf die frühe Zeit (1. Hälfte – Mitte des 10. Jh.), teils aber auf nicht allzu enge Kontakte zur örtlichen Bevölkerung hindeuten mag.